

Kjærum

og udred-

FORORD	5
INSTITUT FOR MENNESKERETTIGHEDER EN NATIONAL MENNESKERETTIGHEDSINSTITUTION	10
LÆSEVEJLEDNING	11
NATIONALE DOMSTOLE	13
NATIONALE TILSYNS OG KLAGEORGANER	15
INTERNATIONALE DOMSTOLE	19
INTERNATIONALE KONTROLORGANER	21
STATUS FOR MENNESKERETTIGHEDSKONVENTIONERNES GENNEMFØRELSE I DANSK RET	29
MANGLENDE UNDERTEGNELSE, RATIFIKATION, SAMT FORBEHOLD	31
GENERELLE RETTIGHEDER	
Retten til livet	37
Forbud mod tortur, umenneskelig eller nedværdigende behandling eller straf	43
Forbud mod slaveri og tvangsarbejde	54
Retten til personlig frihed	58
Retten til retfærdig rettergang	64
Ingen straf uden retsregel	73
Retten til respekt for privatliv, familieliv, hjem og korrespondance	76
Retten til at tænke frit, religionsfrihed og samvittighedsfrihed ..	105
Retten til ytringsfrihed og informationsfrihed	110
Retten til forenings og forsamlingsfrihed	119
Retten til effektive retsmidler	124
Forbud mod diskrimination	130
1) Generelt	131
2) Kønsligestilling	138
3) Alder	140
4) Etnicitet og race	141
5) Seksuel orientering	155

6) Religion og tro	157
7) Personer med funktionsnedsættelse	161
8) Politisk overbevisning	163
9) Social oprindelse	164
Retten til respekt for ejendom	166
Økonomiske, sociale og kulturelle rettigheder	170
RETTIGHEDER VEDRØRENDE SÆRLIGE GRUPPER	174
Kvindes rettigheder	174
Barnets rettigheder	181
Rettigheder for personer med funktionsnedsættelse	189
Etniske minoriteters og nationale mindretals rettigheder	195
Flygtnings og migranters rettigheder	198
UDVALGT LITTERATUR OM MENNESKERETTIGHEDER 2007 ..	214
MENNESKERETLIG INFORMATION	217
Institut for Menneskerettigheder	217
Udvalgte klagemuligheder	218
Rådgivning og retshjælpsorganisationer	221
OVERSIGT OVER DOMME OG AFGØRELSER	223
OVERSIGT OVER LOVFORSLAG	225
OVERSIGT OVER MODTAGNE HØRINGSANMODNINGER	228
STIKORDSREGISTER	232
PARIS-PRINCIPPERNE	236

FC
Fri
dre
tro
gør
den
enk
udv
I
næv
hed
hed
sam
sam
litis
forh
værn
dele
D
borg
fund
vurd
vil i
I c
haft j
nyde
neske
reform

Anti-t
Anti-t
såsom
telse.]
for at
Tor
snæve
ikke k
til bek
torturi

FORORD

Frihed som værdi og princip i retsstaten er menneskerettighedernes omdrejningspunkt. Fundamentale friheder som ytringsfrihed, religions- og trosfrihed, foreningsfrihed, personlig frihed og selvbestemmelsesret er afgørende for det enkelte menneskes liv og deltagelse som medborger i et demokratisk samfund. Og forudsætningen for en sådan deltagelse og for den enkelte borgers og fællesskabets trivsel er det frie valg med hensyn til egen udvikling, familie, uddannelse, beskæftigelse og bopæl.

Kravet om frihed omfatter også friheden til forskellighed. EU har udnævnt 2007 til at være europæisk år for lige muligheder for alle. Lige muligheder for alle handler om lighed og frihed til forskellighed. For at denne frihed skal blive til virkelighed for alle, skal et inkluderende demokratisk samfund bekæmpe diskrimination og fremme ligebehandling. Et rummeligt samfund inkluderer alle uanset deres køn, race, hudfarve, sprog, religion, politisk eller anden overbevisning, nationale eller sociale oprindelse, formueforhold, alder, handicap eller seksuelle orientering. Et rummeligt samfund værner om og fremmer friheden, og det sikrer, at alle kan deltage aktivt i alle dele af samfundslivet.

Den enkelte borgers frihed kan kun undtagelsesvis begrænses, når andre borgers tilsvarende frihed bringes i fare, eller når hensynet til det samfundsmæssige fællesskab vejer tungere end hensynet til den enkelte. Denne vurdering om, hvorvidt et indgreb i borgernes friheder kan retfærdiggøres, vil i en tid med frygt for terrorisme og kriminalitet komme under pres.

I det følgende gives eksempler på retlige og faktiske tiltag, der i 2007 har haft positive eller negative konsekvenser for borgernes muligheder for at nyde og udøve de friheder, som de er sikret i den danske grundlov, i menneskerettighedskonventionerne, i EU-direktiverne, samt den kommende reformtraktats charter om grundlæggende rettigheder.

Anti-terrorismeindsatsen og politiets efterforskning

Anti-terror tiltag har især bragt visse rettigheder i fokus på europæisk plan, såsom forbudet mod tortur og frihedsberøvelse samt privatlivets beskyttelse. I Danmark har brugen af information modtaget fra lande, der er kendt for at udøve tortur, bragt udstrækningen af torturforbudet til diskussion.

Torturforbudets absolutte karakter har dermed fået betydning ud over en snæver beskyttelse inden for nationale grænser, hvilket betyder, at staterne ikke kun er forpligtet til at afstå fra at bruge tortur, men også til at medvirke til bekæmpelsen af tortur i andre medlemsstater. Adgangen til at bruge torturinformation i efterforskningen må derfor som udgangspunkt anses for

afskåret. Hvis en katastrofe, der vil kræve menneskeliv, imidlertid kan afværges på grund af modtagne oplysninger fremkaldt ved brug af tortur, er det i lyset af menneskeretten til livet og et krav om effektiv efterforskning åbenbart, at oplysningerne kan og skal anvendes for at beskytte borgernes liv. Omfanget af forpligtelserne i relation til torturforbudet er tillige blevet mere relevant, idet danske soldater aktivt er tilstede i konfliktsituationer rundt omkring i verden. Dette medfører, at menneskeretlige overvejelser i forbindelse med tilbageholdelse og udlevering af fanger til stadighed bør have en fremtrædende plads i undervisningen af udsendte.

Som led i anti-terror indsatsen i Danmark trådte den såkaldte logningsbekendtgørelse i kraft i 2007. Den har væsentlig indvirkning på den enkelte borgers frihed, idet den muliggør en systematisk afdækning af en persons trafikmønster på nettet, mail, fastnet- og mobiltelefon. Det vil således være muligt for politiet fremover at indhente dommerkendelse til både historiske oplysninger om en persons trafikdata, herunder hvilke numre, der er kaldt og hvornår der er koblet op til nettet samt til overvågning af fremtidig kommunikation. Disse oplysninger bidrager sammen med den øvrige mængde af persondata, der er registreret hos offentlige myndigheder og private enheder, til, at den danske borgers historie, uddannelse, arbejdsmarkedstilknøytning, økonomi, sundhed, adfærd, præferencer og meget andet kan samles i en komplet personprofil, der gør vedkommende transparent i forhold til statslige myndigheder.

I lyset heraf er det positivt, at regeringen afstod fra at gennemføre adgang for politiet til at skanne indholdet af telekommunikation inden for et afgrænset område. En sådan telefonskanning udgør et særligt alvorligt indgreb i meddelelshemmeligheden, idet indgrebet i meget vidt omfang vil kunne omfatte kommunikation blandt personer, som ikke er mistænkt – eller vil kunne mistænkes – for kriminalitet.

Politiets nuværende efterforskningsmidler har i år vist sig effektive i indsatsen for at forebygge terrorisme. Der har således været foretaget anholdelser, og domfældelse er sket i flere sager vedrørende overtrædelse af anti-terror bestemmelserne i straffeloven, ligesom politi og efterretningstjeneste har øget opmærksomheden i forhold til, hvorvidt marginaliserede unge bliver ofre for radikaliserings.

Derimod har politiets generelle brug af skydevåben og anden magtanvendelse givet anledning til bekymring hos FN's Tortur Komité og Europarådets Menneskerettighedskommissær. Særligt har man hæftet sig ved antallet af dødsfald som følge af brug af skydevåben, samt de efterforskningsmæssige procedurer og den eksisterende struktur for klageadgang.

Menneskehandel

Menneskehandel er uden tvivl en af de værste og groveste overtrædelser af menneskerettighederne. De handlede mennesker bliver ofre for moderne slaveri, med livslange fysiske, psykiske, seksuelle og følelsesmæssige konsekvenser til følge. Tingsliggørelse af mennesket, som slaveriet er udtryk for, har således vidtrækkende, negative konsekvenser for samfundets sikring af respekt for det enkelte menneskes værdighed og frihed, for ligestilling mellem kvinder og mænd og for beskyttelse af børn og personer, der er udsatte og marginaliserede på grund af fattigdom.

Det er derfor positivt, at Danmark i 2007 har ratificeret Europarådets konvention om kvindehandel. Konventionen foreskriver en række foranstaltninger, der skal sikre og fremme beskyttelsen af handlede menneskers rettigheder, herunder både trænet og kvalificeret personale, samarbejde mellem myndigheder og organisationer samt procedurer, der er velegnede til at imødekomme de behov og den særlige situation, som handlede mennesker befinder sig i.

En vigtig forpligtelse efter konventionen er, at støtten til det handlede menneske ikke må gøres betinget af hendes eller hans indvilligelse i at medvirke som vidne under en retssag. Vigtigheden af den ubetingede støtte er understreget ved, at bestemmelsen ikke er udformet som en forpligtelse til at afstå fra at stille et sådant krav, men derimod som en positiv forpligtelse til at vedtage lovgivning og andre foranstaltninger, der sikrer, at sådanne betingelser ikke opstilles.

En væsentlig udfordring for at sikre effektiv beskyttelse af handlede mennesker i Danmark er at identificere og anerkende handlede mennesker som ofre for menneskerettighedskrænkelser frem for som illegale migranter. Menneskehandel bliver i dag anset som et område, der hører under udlændingemyndighederne, hvilket har som konsekvens, at mange af de handlede kvinder og mænd ikke opnår status som handlede mennesker med alt, hvad det fører med sig af behandlings-, støtte- og omsorgsbehov, programmer for sikker hjemsendelse og mulighed for at søge erstatning. I stedet behandles de som illegale migranter med oplevelsen af at blive stigmatiseret yderligere som konsekvens af bl.a. frihedsberøvelse og at blive hjemsendt til en uvis fremtid, hvor de i langt de fleste tilfælde er i høj risiko for at ende som ofre for menneskehandel endnu engang.

Mennesker med funktionsnedsættelse

Danmark undertegnede FN's konvention om Rettigheder for Personer med Funktionsnedsættelse i 2007. Konventionen viser, hvordan menneskerettighederne skal gennemføres for mennesker med handicap og fastslår, at handicappede mennesker skal sikres deltagelse og inklusion i samfundet på lige

vilkår med andre borgere. Det stiller krav til fysisk tilgængelighed og til ligebehandling og ikke-diskrimination i alle dele af samfundslivet.

Et par konkrete sager fra Vestre Landsret viser, at personer med handicap møder barrierer i forbindelse med beskæftigelse. Sagerne omhandler afskedigelse af personer med funktionsnedsættelse på grund af henholdsvis posttraumatisk stresssyndrom og sklerose. Landsretten fandt, at disse funktionsnedsættelser ikke udgør et handicap i forskelsbehandlingslovens forstand. En sådan snæver fortolkning af begrebet "handicap" ved de danske domstole kan få en uheldig indvirkning på handicappedes frihed og lige muligheder til reelt at deltage på arbejdsmarkedet.

Pressefrihed

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i adskillige domme gennem tiden fastslået, at pressen nyder et særligt ytringsfrihedsprivilegium som "offentlighedens vagthund". Pressens beskyttelse er af særlig vigtighed i et demokrati, og pressen har pligt til at videregive information og idéer, som har offentlig interesse – herunder også nyheder, der risikerer at fornærme eller forurolige dele af befolkningen. Pressens rolle som offentlighedens vagthund og den deraf følgende udvidede beskyttelse af ytringsfriheden for journalister gælder dog stadig primært ved videreformidling af andres lovbrud. Et godt eksempel på dette var sagen om journalister fra Berlingske Tidende, der viderebragte fortrolige oplysninger, som blev lækket af en person i efterretningstjenesten. Københavns Byret frifandt journalisterne og chefredaktøren, bl.a. med henvisning til ytringsfrihedsbestemmelsen i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention samt straffelovens hensyn til "åbenbar almeninteresse", hvilket understreger princippet om journalisters pressefrihed i det danske samfund.

Religionsfrihed

Friheden til selvstændigt at udvikle sin tro og religiøsitet eller til at fravælge eller skifte religion er absolut beskyttet i menneskerettighedskonventionerne og er en grundbestandel i et pluralistisk samfund. Derimod har staten, under visse omstændigheder, adgang til at tillade en begrænsning i manifestationen eller udøvelsen af religion. En sådan manifestation har været på dagsordenen, nemlig en mandlig sikh's Kirpan-kniv, der bæres inden for tøjet som et religiøst symbol.

I forhold til retten til at bære Kirpan-kniven mente Landsretten ikke, at det udgjorde et anerkendelsesværdigt formål efter våbenloven, at kniven blev båret af en troende sikh som et religiøst symbol, og han blev derfor dømt for overtrædelse af våbenloven. Afgørelsen er utvivlsomt rigtig efter dansk ret, men det skal bemærkes, at der i forskellige lande hersker forskellige op-

fattelser af, hvorvidt der bør gælde et særligt krav om rimelig tilpasning i forhold til religiøse minoriteters religionsmanifestation. Netop et sådant krav har ført til, at bl.a. den canadiske højesteret og den svenske diskriminationsombudsinstitution har fastslået, at kirpan-kniven må respekteres som et religiøst symbol, og at det derfor vil stride mod både friheden til religionsudøvelse og forbudet mod diskrimination at forbyde sikh'er at bære en sådan kniv.

Året bød også på en opsigtsvækkende ikke-juridisk bindende FN-resoluition fra Menneskerettighedsrådet, der opfordrede medlemsstaterne til at arbejde for øget tolerance og respekt for alle religioner og deres værdigrundlag og til at tilbyde tilstrækkelig beskyttelse mod religiøst baseret had, diskrimination og trusler. Resolutionen understreger det fokus, der de sidste par år har været på religionens rolle i samfundet samt den uenighed, der eksisterer mellem forskellige dele af verdenen på dette følsomme område. Flere EU-lande, heriblandt Danmark, stemte med god grund imod resolutionen. De påpegede det problematiske i at forene religionsbespottelse og religiøst begrundet diskrimination, da de to begreber er meget forskellige af natur. Landene understregede, at de internationale menneskerettigheder alene beskytter individets ret til religionsfrihed – og ikke religionen i sig selv.

Børn i asylcentre

Børns frihed og trivsel er under pres i asylcentre, fordi de i mange tilfælde ikke har mulighed for at leve et liv, der tilgodeser deres behov for omsorg, udvikling og sundhed. Børnenes forhold blev i 2007 undersøgt i en række danske rapporter, som påpegede, at børnene lider under det psykiske pres, der bl.a. opstår i familierne. Det er Danmarks ansvar at drage omsorg for disse børn på en måde, der opfylder børnekonventionens princip om altid at sikre barnets bedste interesse. Der er i år også udtalt bekymring over børnenes forhold i asylcentre af FN's Tortur Komité og Europarådets Menneskerettighedskommissær.

En fastholdelse af frihed som kendetegn for det danske samfund fordrer øget opmærksomhed og bevidsthed om den afgørende betydning, friheden har såvel for den enkelte borgers trivsel og deltagelse som for samfundet som helhed. Ligesom en fælles forståelse af rettigheder og friheder er af største vigtighed for den fulde realisering af menneskerettighederne.

Claus Haagen Jensen
Bestyrelsesformand

Morten Kjærum
Direktør

Birgitte Kofod Olsen
Afdelingsleder